

Fukuyamas opgør med neo-konservatismen

Perrti Joenniemi

Den konservative teoretiker har dristet sig ud i en kritisk analyse af Bush-regeringens politik og det han ser som de neo-konservatives fejltagelser – ikke mindst i Irak

Francis Fukuyama: **America at the Crossroads. Democracy, Power and the Neoconservative Legacy.** Yale University Press: New Haven and London, 2006. 226 pages.

Francis Fukuyama er uden tvivl en højt rangerende 'offentlig intellektuel'. Allerede hans værk *The End of History and the Last Man* (dansk oversættelse: *Historiens afslutning og det sidste menneske*, Gyldendal, 1993), forankrede det ry. Han hævdede dengang optimistisk, at historien var afsluttet. Den havde nået sit højdepunkt med den Kolde Krigs død, med alle konkurrerende ideologiers hensmuldren og det liberales dominans som konsekvens.

Nu har professoren fra Johns Hopkins University i Baltimore valgt at kaste sig ud i aktuell politik ved at erklære sig uenig med Bush-admini-

strationens politik – særligt krigen i Irak. Han positionerer igen sig selv, denne gang dog meget mindre optimistisk, midt i en varm debat med vidtrækkende forgreninger.

Bogen (som i Europa er udgivet med en noget anderledes undertitel) forekommer især at være en del af en temmelig systematisk kampagne for at få amerikansk politik tilbage på sporet. Det er fakta, siden Fukuyama nyligt har startet et tidsskrift – *the American Interest* – der sigter mod en kritisk drøftelse af Bushs politik. Andre prominente 'offentlige intellektuelle' har givet deres støtte til det nye tidsskrift. Og kampagnen stopper ikke der: endnu en bog med fokus på relaterede temaer er undervejs.

Ud over i nærværende bog at analysere hvad han betragter som fejltagelser og fejltrin, der måske er sket

inden for området af amerikansk udenrigspolitik, udfordrer Fukuyama gennemgribende optegnelserne omkring neo-konservativ politik.

Det mere generelt formidlede budskab indeholder argumentet, at USA må ændre sig grundlæggende, hvis det skal finde vej ud af den nuværende knibe. Visse elementer af den neo-konservative arv – hvis korrekt fortolket – kan stadig være ideologisk anvendelige, selv om meget må gentænkes og revideres.

Kendt som neo-konservativ, og helt uden for Bush-administrationens politiske apparat (i modsætning til for eksempel Paul Wolfowitz, Richard Perle og Zalmay Khalilzad), er Fukuyama ganske godt stillet for at rette sin kritik.

Det kan naturligvis hævdes, at han kun har befundet sig i yderkanten af bevægelsen og ikke har været i berøring med nogen af de afgørende politiske beslutninger de seneste år – som allerede fremhævet af anmeldere som William Kristol eller Charles Krauthammer med henblik på at bringe hans argumenter i miskredit.

Imidlertid udruster netop disse kvaliteter ham med en vis legitimitet og troværdighed.

Uklar ideologi

I det væsentlige åbner han op for den neo-konservative ideologi, drøfter de enkelte elementer samt skitserer de konklusioner, der skal drages, for at forfølge en mere praktisk politik. Han finder meget mere rum for

multilaterale løsninger, idet han bygger på internationale institutioner og brug af mere 'blød' frem for 'hård' magt, end det har været tilfældet på det seneste blandt dem, der tilslutter sig de neo-konservative tankestrømme.

Med andre ord fortolker han ideologien på en måde, som gør det lettere at bygge bro til både realister (vægten på magt er der stadig) og liberale (værdier og moral forbliver en integreret del af udenrigspolitik). Han overvåger skelsættende begivenheder, der kunne tjene som den platform, der er nødvendig for, at en alternativ politisk styrke kan skride ind og tage magten, efter at de aktuelle magthavere har mistet den.

Imidlertid har endnu ikke mange liberale eller realister uopfordret tilsluttet sig den linje, som Fukuyama overvåger, dvs. en linje der generelt forudsætter mådehold og mindre militante fremgangsmåder, selv om der både har været megen nysgerighed og debat. Reelt kan en af konsekvenserne have været at tilvejebringe retningslinjer for administrationen selv, eftersom den for ret nylig har søgt en blødere linje og en fremgangsmåde, der i det mindste er en smule mere i forståelse med USA-allierede og med international opinion i almindelighed.

Det bør dog bemærkes, at det ikke er nogen let opgave at sætte neo-konservatismen under debat. Det skyldes, at den neo-konservative

ideologi som sådan er ret uklar. Den er vanskelig at skelne fra nogle af de relaterede betegnelser som ultra-konservatisme, yderste højre, Moralsk Majoritet eller Ny Højre. Det er en meget usikker vej, da de neo-konservative ikke har nogen formel organisation eller deler platform, der er fælles for dem alle. De repræsenterer heller ikke sig selv gennem et fælles udstedt manifest eller erklæringer, der i utvetydige vendinger definerer, hvad ideologien grundlæggende går ud på.

I virkeligheden udgøres tyngdepunktet af en gruppe enkeltpersoner, og det er også derfor, Fukuyamas kritik temmelig forudsigeligt har ført til nogle personlige sammenstød og bestræbelser på at fordømme ham som neo-konservativ og fortrænge ham fra den indre cirkel.

En succesrig tankestrøm

Til trods for disse sammenstød lykkes det alligevel Fukuyama at tilvejebringe en rimelig klar beskrivelse af essensen af neo-konservativ ideologi og dens udvikling over tid. Det er ikke nogen let opgave, da arven består af temmelig modstridende elementer fra selve begyndelsen, såsom New Deal-liberalismen og endog socialisme i de første år (1930'erne og 1940'erne), til kombineret med elementer af traditionel amerikansk konservatisme.

Ideologien kan betragtes som en tankestrøm, der understøtter en

temmelig specifik intellektuel gruppe. Fukuyama afholder sig ret klogt fra at lokalisere gruppens grænser og fokuserer i stedet på de vigtigste ideologiske karaktertræk for ny-konservativ tankegang.

Ikke uvæsentligt erindrer Fukuyama sine læsere om, at neo-konservatisme på mange måder har været en temmelig succesrig tankestrøm – og nu måske skal ses som vidne på sine egne storslåede præstationer. Han bemærker, at bevægelsens tilhængere er kendt for at have stræbt efter det næsten uopnåelige. Under den Kolde Krig stillede de sig ikke tilfreds med sameksistens og politisk afspænding i forhold til Sovjetunionen. De krævede i stedet dets fald.

Mere generelt gik de imod den relativisme, der var indlejret i Nixon-Kissinger-æraens *realpolitik*, og argumenterede for en meget mere aktivistisk og interventionsmæssig linje med præmisser, baseret på klare moralske principper. Begreber som 'onde imperier' – eller nyligt 'ondskabens akse' – er fint på linje med denne tendens.

Nu kan de i deres bagklogskab hævde, at de havde ret. De kan påpege, at det omsider viste sig, at Sovjetunionen ikke var en permanent aktør i verdensanliggender, men kunne bringes til fald. De kan mere generelt hævde, at historien kunne laves ved at være tilstrækkelig visionær, ved at udvise mod og have vilje og evne til at løbe en høj risiko. De kan minde om, at der skulle

ægte lederevner til at overvinde den tøven, der sædvanligvis karakteriserer bureaukratisk maskineri, til at gå imod væsentlige dele af medierne samt til at se bort fra en alt for forsigtig offentlig opinion.

Fukuyama fremfører, at arven utvivlsomt stadig er der, endskønt ikke længere anvendelig under de nuværende betingelser efter den Kolde Krig. Recepten gælder ikke længere. En elitisme, kombineret med visse radikalisme-elementer i neo-konservativ tænkning, har nu ført til en overilet og skæv vurdering, mener han. Ydermere er der alt for megen tillid til USA's evne til at influere udviklinger ved anvendelse af en aktivistisk og militært orienteret politik.

I sidstnævnte henseende erindrer han fyndigt om, at en grundlæggende lære om neo-konservatisme historisk set har omfattet at holde sig langt væk fra 'social manøvrering'. Der har været en dyb mistillid til 'leninistiske' typer (et begreb, der også nævnes af Fukuyama) af offentlig politik, det vil sige en tro på at samfundsmæssig udvikling kan styres fra oven og ved statslig intervention.

Fejltagelsen i Irak

Egentlig bør det erkendes – hævder han – at enhver tro på at påvirke Irak uden et engagement, der kunne og ville strække sig over årtier, simpelt hen er naivt. Det bør åbent slås fast, at det har været en fejltagelse at tro, at alene besættelsen af Irak

samt fjernelsen af Saddam Hussein ville bringe landet tilbage på sporet mod demokrati, statsopbygning og fredelig udvikling. Visse elementer i neo-konservatismens ideologiske arv og historiske optegnelser har ført de aktuelle praktikere på vildspor.

Ydermere bestræber Fukuyama sig for at holde krigen i Irak adskilt fra krigen mod terror, og betragter flere forsøg på at parre disse temaer som yderst fejlagtige. For det første overdriver Bush-administrationen efter hans mening faren for terror, og for det andet kæder man den for snævert sammen med nogle Mellemøst-lande og islamiske traditioner generelt.

Han indrømmer, at terror selvfølgelig er et problem, men placerer det andetsteds, og forbinder det mere med modernisering og globalisering end med traditionalisme. Det vedrører ifølge hans forklaring frem for alt et relativt mindre antal individer. Det er et biprodukt af immigration og er forbundet med radikaliseringen af mennesker med identitetsrelaterede problemer, forårsaget af mødet med moderne og pluralistiske betingelser som er fremherskende i Vesten, frem for alt Europa.

Alt i alt synes Amerika – der ifølge Fukuyamas bog fra 1992 hævdes at være bestemt til at være toneangivende ud over historien – nu at være alvorligt ude af berøring med globale tendenser. Ydermere er det alvorligt i strid med den almindelige of-

fentlige stemning i forskellige dele af verden, herunder Europa. Hvad handler bogen så grundlæggende om? Det kunne hævdes, at forfatteren på en måde sigter mod at påvirke politik på en måde, som ville redde i det mindste dele af hans oprindelige tese.

Den aktuelle analyse er i dette perspektiv en opfølgning på og et korrektiv af den tidligere. Medens den optimistiske Fukuyamas lance-

ring af temaet om historiens slutning grundlæggende blev forkastet, så er det aktuelle budskab blevet ganske positivt modtaget. Ja, måske vil det endog have temmelig gode chancer for til sin tid at gå over i historieberetningen.

*Pertti Joenniemi er seniorforsker ved
Dansk Institut for Internationale Studier
(DIIS)*